ENSI- JA TURVAKOTIEN LIITTO

Kunta- ja terveysjaostolle

Asia: Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021

Ensi ja turvakotien liitto (ETKL) on vuonna 1945 perustettu valtakunnallinen kansalaisjärjestö, jonka sääntömääräinen yhteiskunnallinen tehtävä on puolustaa lapsen etua, turvata lapsen oikeus suotuisiin kasvuolosuhteisiin ja turvalliseen kehitykseen, tukea vanhemmuutta sekä ehkäistä perheväkivaltaa. Vuonna 2019 Ensi- ja turvakotienliiton lastensuojeluverkostosta, johon kuuluu 30 jäsenyhdistystä, sai apua yli 16 000 eri syistä apua tarvitsevaa, mikä on ennätysmäärä.

Ensi- ja turvakotien liitto kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä valtiontalousarvioksi 2021. Pyydämme valiokuntaa kiinnittämään huomiota seuraaviin asioihin valtion talousarviota arvioidessaan ja siitä lausuessaan:

1.Turvakotitoiminta ja Istanbulin sopimuksen toimeenpano

Suomi ratifioi ns. Istanbulin sopimuksen eli Euroopan Neuvoston yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi vuonna 2015. Se velvoittaa Suomea. Valtion on osoitettava, että Istanbulin sopimuksen kattama väkivalta otetaan Suomessa vakavasti ohjaamalla tarvittavat resurssit sopimuksen edellyttämään väkivallan vastaiseen työhön. Suomi on raportoinut Istanbulin sopimuksen toimeenpanosta keväällä 2018, ja valvontaelin GREVIO on antanut siitä Suomelle oman raporttinsa. GREVIO antoi Suomelle raportissaan merkittävän määrän huomautuksia ja suosituksia. Ne on otettu vakavasti huomioon erityisesti oikeusministeriön hallinnonalalla ja niiden pohjalta on alettu valmistella toimia, jotka näkyvät myös valtion talousarvioesityksessä.

Kansainvälisen tutkimuksen (FRA)mukaan Suomessa joka kolmas nainen 15–74-ikävuoden välillä joutuu lähisuhteissaan väkivallan kohteeksi tai sen uhan alaiseksi. Se tarkoittaa noin 700 000 naista. Lisäksi näissä tilanteissa on osallisina iso määrä lapsia. Euroopan Neuvoston asukaslukuun perustuva suositus turvakotien perhepaikkojen määrästä Suomelle on 500. Viime vuosien myönteisten lisäyksien jälkeen turvakoteja on kaikissa maakunnissa ja perhepaikkojen määrä on kasvanut, mutta niitä on silti tällä hetkellä – vuonna 2020 - vasta 211. Se tarkoittaa sitä, että joka vuosi erittäin suuri joukko apua tarvitsevia ei saa tarvitsemaansa turvakotipaikkaa kriisitilanteessa. Lisäksi turvakotiverkosto on edelleen liian harva ja matkat turvakotiin akuutissa kriisitilanteessa ovat liian pitkiä. Välimatkojen pituus voi näkyä myös siinä, että turvakodissa ollaan liian lyhyt aika kriisin ratkaisemista ajatellen, koska oma työpaikka, lasten päiväkoti tai koulut ovat liian kaukana.

Ensi- ja turvakotien liitto käynnisti turvakotitoiminnan Suomessa 1979. Turvakoteja on tällä hetkellä 29. Niistä 24 on järjestöjen ylläpitämiä ja näistä valtaosa on edelleen Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten ylläpitämiä. Soteen liittyvässä valmistelussa olevassa laissa hyvinvointialueista perustelutekstissä, jossa käsitellään sitä, että hyvinvointialueet voivat lakisääteisten tehtävien lisäksi ottaa hoitaakseen muita tehtäviä, jos ne tukevat hyvinvointialueen lakisääteisten tehtävien toteuttamista, yhteydessä todetaan myös, että hyvinvointialue voi ottaa omaksi toiminnakseen tehtäviä esimerkiksi turvakotitoiminnan, jos hyvinvointialue saa siitä erillisen korvauksen.

Ensi- ja turvakotien liitto esittää kunta- ja terveysjaostolle vakavan huolensa siitä, että hyvinvointialuetta koskevan hallituksen esityksen perusteluissa lähdetään siitä, että hyvinvointialue ottaisi turvakotitoiminnan omaksi toiminnakseen. Hallitusohjelmassa korostetaan järjestöjen tärkeyttä. Myös toisaalla hallituksen esityksissä todetaan, että hyvinvointialueet voivat tehdä yhteistyötä järjestöjen kanssa.

Perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvä asiantuntemus on vahvasti järjestöillä. Tätä osaamista pitää hyvinvointialueilla vahvistaa, mutta Ensi- ja turvakotien liitto pitää perusteettomana lähtökohtana sitä, että järjestöt, jotka ovat nyt turvakotien kriisiavun päätuottajia sivuutettaisiin toiminnassa osaajina siten, että hyvinvointialueet ottaisivat jatkossa turvakotitoiminnan omaksi toiminnakseen. Ensi- ja turvakotien liitto pitää välttämättömänä, että eduskuntavaiheessa tämä korjataan ja varmistetaan, että jatkossakin järjestöt voivat toimia turvakotipalvelujen tuottajana eikä niissä olevaa merkittävää osaamista sivuuteta ja jätetä käyttämättä.

Turvakotipaikkojen lisäämiseksi toiminnan rahoitukseen ehdotetaan valtion talousarvioesityksessä yhteensä 23 550 000 € määrärahaa, joka on 1,0 M€ enemmän kuin vuoden 2020 talousarviossa – ja 4 M€ enemmän kuin vuoden 2019 tilinpäätös osoittaa. Ensi- ja turvakotien liitto kiittää Istanbulin sopimuksen ratifiointivuoden 2015 jälkeisiä eri hallituksia ja eduskuntaa siitä, että turvakotipaikkoja on määrätietoisesti lisätty. Vaikka lisäys on nyt selkeästi aiempaa pienempi, on hyvä, että lisäys on mahdollistettu edelleen tässä tilanteessa, kun pandemia koettelee maamme taloutta. Suosituksen mukaiseen tavoitteeseen on vielä matkaa.

Ensi-ja turvakotien liitto kiittää siitä, että turvakotien perhepaikkojen ja turvakotien määrän lisääminen on mahdollistettu määrärahoissa systemaattisesti viime vuosina. ETKL pitää välttämättömänä, että valtiontalouden suunnitelmaan varataan ensi vuodelle lisäystä vähintään 2 miljoonaa euroa sekä tuleville vuosille myös määräraha ja siihen lisäystä vähintään 2 miljoonaa euroa vuodessa.

Lyhytaikaiseksi kriisiavuksi tarkoitettujen turvakotien lisäksi Suomessa tarvitaan resursseja matalan kynnyksen palveluihin, joihin on helppo tulla ja apua saa nopeasti, mutta myös riittävän pitkään. Väkivallasta selviytyminen ja sen aiheuttamasta traumasta toipuminen vaatii aikaa. Järjestöt tuottavat tällä hetkellä suurimman osan valtakunnallisista ja paikallisista uhrien tuki- ja neuvontapalveluista ja myös väkivallan tekijöille suunnatusta tuesta.

Sote-uudistuksen rakenteisiin liittyvän lainsäädännön valmistelussa on varmistettava, että pitkälti järjestöjen varassa olevilla monirahoitteisilla (avustus Veikkauksen tuotoista+ kuntien toiminta-avustukset) avo- ja matalan kynnyksen palveluilla on jatkuvuus ja toiminta-edellytykset. Hyvinvointialueet on velvoitettava yhteistyöhön järjestöjen kanssa ja niiden on voitava jatkossa myös avustaa järjestöjen matalan kynnyksen toimintoja, sillä ei eivät voi toteutua jatkossakaan pelkän Veikkauksen tuotoista tulevan avustuksen varassa.

Istanbulin sopimuksen suunnitelmalliseen toimeenpanon valmisteluun ja seurantaan liittyen on ilahduttavaa, että naisiin kohdistuvan väkivallan kysymykset mainitaan useamman hallinnonalan selitysosioissa. Määrärahat eivät ole suuria – esim. THL:n määrärahat Naisiin kohdistuvan väkivallan torjunnan toimikunnalle 150 000 € ja 46 000 € Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen estämisen toimintaohjelman toimeenpanoon – joten niissä on jatkossa parantamisen varaa, vaikka suunta on oikea.

Ensi- ja turvakotien liitto pitää tärkeänä, että oikeusministeriön hallinnonalalla on varattu rikosten uhrien tukipalveluja tuottaville yhteisöille 4 855 000 € avustukset – niihin sisältyy myös paljon Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa edistää työtä.

2. **Päihdeäitienkuntoutuksen ja hoidon rahoitus**

Vuosittain noin 6 % raskauksista on äideillä, joilla on päihderiippuvuus ja jotka tarvitsevat monipuolista apua kuntoutuakseen. Se merkitsee, että vuodessa noin 3600–6000 sikiövauvaa on vakavassa elinikäisen vaurioitumisen riskissä.

Ensi-ja turvakotien liiton valtakunnallinen Pidä kiinni® -hoitojärjestelmä pitää sisällään 7 päihdeongelmaisten, raskaana olevien naisten ja vauvaperheiden kuntoutukseen erikoistunutta ensikotia (Helsinki, Espoo, Turku, Kokkola, Rovaniemi, Kuopio, Oulu), 9 avopalveluyksikköä (edellisistä muut paitsi Oulu, lisäksi Jyväskylä, Lahti ja Kouvola) ja keskusjärjestön kehittämis- ja koordinaatiotyön toiminnan tueksi ja laadun varmistamiseksi. Pidä kiinni® -hoitojärjestelmän tavoitteena on ehkäistä ja minimoida sikiövaurioita tukemalla äidin päihteettömyyttä raskauden aikana ja jatkaa vanhempien päihdekuntoutusta sekä vanhemmuuden ja varhaisen vuorovaikutuksen tukea vauvan syntymän jälkeen. Tämä erityisosaaminen on ollut Ensi- ja turvakotien liiton varassa ja tätä vaativaa työtä on tehty liitossa yli 20 vuotta hyvin tuloksin. Riittävän pitkän kuntoutuksen jälkeen 2/3 äideistä on kuntoutunut vauvansa ensisijaiseksi huoltajaksi ja vauvat ovat vuoden iässä ikätasoaan vastaavalla kehitystasolla (Pajulon tutkimus). Tulokset ovat hyvät sekä inhimillisesti että yhteiskunnan kannalta, koska on pystytty ehkäisemään merkittävä määrä vauvojen vaurioitumista, huostaanottoja ja vanhemman päihdehaitoista koituvia kustannuksia. Parhaillaan on käynnissä tutkija Salon tutkimusryhmän uusi vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointitutkimus.

Pidä kiinni® -hoitojärjestelmä tavoittaa vuosittain ympärivuorokautisessa kuntoutuksessa ja avopalveluissa noin 220-250 kuntoutujaa. Perheellä tässä tarkoitetaan odottavaa äitiä ja masuvauvaa, äitiä ja vauvaa tai äiti ja isää, jotka odottavat vauvaa tai joilla on jo vauva. Vuonna 2017 ETKL:ssa käynnistettiin lisäksi etsivän ja matalan kynnyksen toiminta STEA:n avustuksella mahdollisimman monen päihteiden kanssa kamppailevan vauvaa odottavan tavoittamiseksi. Toiminta on käynnistynyt hyvin ja 2019 tavoitettiin etsivän työn kohtaamisissa jo 879 odottavaa tai heidän läheistään.

Pidä kiinni® -hoitojärjestelmä on valtakunnallinen. Siitä vastaa, sitä koordinoi ja sen laatua varmistaa Ensi- ja turvakotien liitto. Sillä on yhteistyösopimukset palvelua tuottavien jäsenyhdistysten kanssa. Toiminta on käynnistynyt Raha-automaattiyhdistyksen tuella 1998. Ympärivuorokautisen kuntoutuksen rahoitus on ollut vakavassa riskissä jo yhdeksän vuoden ajan, koska pysyvää rahoitusta ei ole ollut. Syynä on ollut se, ettei ympärivuorokautista kuntoutusta ole enää voitu rahoittaa rahapelituotoista, koska sen on tulkittu kuuluvan kuntien vastuulle. Kunnat puolestaan eivät ole tästä selvinneet, koska niillä ei ole ollut riittävää asiantuntemusta odottavien ja juuri synnyttäneiden äitien/äitien ja isien ja vauvojen kuntoutukseen eikä palveluja heille kunnissa ole lukuun ottamatta Tampereen Päiväperhoa. Avopalvelujen rahoitus on tullut rahapelituotoista Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen STEAn kautta ja kuntien maksusitoumuksina. Avopalvelujen rahoitus on järjestön näkökulmasta ollut vakaalla pohjalta siltä osin, että toiminta on ollut STEAn ohjeellisessa avustussuunnitelmassa myös tuleville vuosille. Veikkauksen tuottojen alentuessa enää tätä vakautta entiseen tapaan ei ole. Haasteet avopalveluissa ovat tähän asti tulleet ennen kaikkea siitä, miten kunnat lähettävät päihdeongelmaisia odottavia tai juuri synnyttäneitä vauvoineen kuntoutukseen ja osallistuvat sitä kautta asiakasmaksuin kustannusten kattamiseen. Etsivä ja matalan kynnyksen työ on osa em. rahoitusta ja kunnille maksutonta.

Eduskunta on varmistanut ”päihdeäitien” ympärivuorokautisen kuntoutuksen jatkuvuuden aikaisemmin aina vuosittain ns. joululahjarahoista. Merkittävä parannus edellä kuvattuun tilanteeseen on se, että päih-

deäitien kuntoutukseen varattiin vuosille 2018–2019 yhteensä 3 miljoonaa euroa vuosittain valtion talousarvioon siirtymävaiheena soteen. Se merkitsi vuonna 2018 sitä, että Ensi-ja turvakotien liiton Pidä kiinni® -hoitojärjestelmän ympärivuorokautisen kuntoutuksen rahoitus oli aikaisempaa vakaammalla pohjalla ja lisäksi pystyimme avaamaan uuden ympärivuorokautisen yksikön Ouluun yhteistyössä Oulun ensi- ja turvakotiyhdistyksen kanssa, koska alueella on todettua merkittäviä vauvaperheiden päihdeongelmia. Lisäksi muutama muu taho sai kyseistä rahoitusta päihdeäitien kuntoutukseen, mutta pääosin ne eivät ole Tampereella olevaa Päiväperhoa lukuun ottamatta erikoistuneita vauvaperheiden kuntoutukseen.

Valtion talousarviossa vuodelle 2020 on varattu 1,5 miljoonan määräraha päihdeäitien kuntoutukseen (HO 2019 kertaluontoinen) molemmille vuosille 2020-2021 siirtymävaiheena soteen. Ensi- ja turvakotien liiton Pidä kiinni -hoitojärjestelmän valtakunnallinen ympärivuorokautinen kuntoutus muodostaa edelleen päihdeongelmaisten odottavien ja vauvaperheiden kuntoutuksen rungon ja vastaa pääosasta näiden vaativien palvelujen tuottamisesta. ETKL on huolissaan siitä, että em. valtionavustusta on ohjautunut myös tahoille, jotka eivät ole erikoistuneita odotus- ja vauvavaiheen kuntoutukseen. Päihdekuntoutukseen ei kaikilla tahoilla yhdisty vanhemmuuden ja varhaisen vuorovaikutuksen tuki, jotka vauvan turvaamisen ja tuloksekkaan kuntoutuksen kannalta ovat oleellisia. Pelkkä päihdekuntoutus ei tutkimusten mukaan ole tälle kohderyhmälle riittävää.

Vuoden 2020 valtionosuuden osalta Ensi- ja turvakotien liitto on ennakoinut THL:lle, että vuodelta 2020 olisi jäämässä siirtyvää valtionavustusta vuodelle 2021, joka voisi turvata myös vuoden 2021 toiminnan edellyttäen, että kunnista normaaliin tapaan ohjataan odottavia ja vauvaperheitä kuntoutukseen. Tämän hetken tilanne on se, että päihdeäitien kuntoutukseen pääsy on selvästi vaikeutunut. Kesästä lähtien odotus- ja vauvavaiheessa kuntoutukseen tulevien määrä on romahtanut, vaikka päihteiden käyttö on tilastojen mukaan lisääntynyt. Taustalla on arviomme mukaan se, että neuvoloiden toiminta ei ole korona-aikana ollut normaalia ja siksi päihdeongelmien vuoksi riskiraskauksia ei ole riittävästi tunnistettu eikä hoitoonohjausta ole tapahtunut. Toinen tekijä on ollut se, että kunnissa lastensuojelusta ja aikuissosiaalityöstä maksusitoumuksia kuntoutukseen tarvitsevat eivät ole aina sitä saaneet. Normaalitilanteissakin osassa kunnissa on tapahtunut vastuun pallottelua lastensuojelun ja aikuissosiaalityön välillä maksusitoumuksen antamisessa odotusaikana. Kun osa toiminnan rahoituksesta katetaan valtiontuella ja osa kuntien maksusitoumilla, jälkimmäisessä mahdollisesti tapahtuva iso vaje, kasvattaa valtionavustuksen tarvetta jo tänä vuonna.

Koska vakavasti päihdeongelmaisten odottavien ja vauvaperheiden määrä on pieni ja vankkaa erityisosaamista vaativa, tämän kohderyhmän ympärivuorokautista kuntoutusta ei ole perusteltua hajauttaa jokaisen hyvinvointialueen vastuulle. Vakavasti päihdeongelmaisten odottavien ja vauvaperheiden ympärivuorokautisen hoidon ja kuntouksen järjestämisvastuu kansallisen OT-keskusvalmistelun mukaisesti on perusteltua keskittää yhdelle hyvinvointialueelle sekä turvata palvelun tuottamismahdollisuus sitä tuottaville ja erityisosaamista omaaville järjestöille julkisen rinnalla. Tämä edellyttää sitä, että luodaan lainsäädännöllisesti pohja vakavasti päihdeongelmaisten odottavien ja juuri synnyttäneiden äitien ja vauvojen kuntoutuksen järjestämisen keskittämiseksi yhdelle toimijalle osana sosiaalihuollon tai sosiaali- ja terveyden yhteistä keskittämisasetusta ja kehitettävänä olevaa osaamis- ja tukikeskusrakennetta, OT-keskuksia. Ensi-ja turvakotien liiton arvion mukaan tarvittaisiin vielä ainakin kolme ympärivuorokautista Pidä kiinni-ensikotia Suomeen lähinnä Keskiseen Suomeen, Kaakkois-Suomeen ja Päijät-Hämeeseen. Liitolla on valmiudet edetä asiassa yhteistyössä jäsenyhdistysten kanssa, mikäli rahoitus saadaan varmistettua.

Ensi- ja turvakotien liitto kiittää hallitusta ja eduskuntaa siitä, että vakavasti päihdeongelmaisten odottavien ja vauvaperheiden kuntoutuksen jatkuvuutta on varmistettu valtion talousarviossa vuosille 2020-2021 suunnatulla määrärahalla. Kuntoutukseen ohjautumisessa korona-aikana tapahtuneen nopean muutoksen takia on riski, ettei vuodelle 2021 siirtyvä määräraha riitäkään turvaamaan kaikkien niiden tahojen toimintaa, joille THL resurssia on myöntänyt.

ETKL pitää välttämättömänä, että myös tuleville vuosille 2022-2023 valtion taloussuunnitelmassa varataan määräraha päihdeäitien kuntoutukseen, jolla varmistetaan se, että soteen siirtymävaiheen aikana tämä vaativa palvelu saadaan turvattua. Lisäksi on välttämätöntä, että eduskunnan linjauksilla varmistetaan se, että käytössä oleva määräraha ohjautuu niille ympärivuorokautista kuntoutusta tarjoaville muutamille tahoille, joilla on vankka kokemus odottavien ja vauvavaiheen päihdekuntoutuksesta ja varhaisen vuorovaikutuksen tuesta. Pelkkä päihdekuntoutus ei tälle kohderyhmälle ole vauvan turvaamisen näkökulmasta riittävää.

Ensi- ja turvakotien liitto kiirehtii sosiaalihuollon keskittämisasetusta, jotta päihdeäitien ympärivuorokautinen kuntoutus ja muut vastaavat vaativat sosiaalipalvelut saadaan turvattua. Niiden järjestämisvastuu tulee keskittää sekä rakentaa niihin liittyvää osaamista osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiä osaamis- ja tukikeskuksia, OT-keskuksia perustason sosiaali- ja terveydenhuollon tueksi. Lisäksi tulee turvata niitä tuottavien järjestöjen toimintaedellytykset ja toiminnan jatkuvuus. On tärkeää, että tällä hetkellä STM:n vastuulla olevan OT-keskusjärjestelmän kehittämisen ja THL:n hoitaman päihdeäitien valtionavustuksen käytännön hoitaminen etenevät samansuuntaisesti, eikä niiden välille synny ristiriitaa tavoiteltavasta kehityksen suunnasta.

3. Koronan vaikutukset lapsiperheisiin

Ensi- ja turvakotien liitto on huolestunut lasten ja lapsiperheiden selviämisestä korona-aikana. Ensi- turvakotien liitto toteutti kevätkesällä kyselyn lapsiperheille, jonka mukaan korona on vaikuttanut kaikkiin lapsiperheisiin, mutta erityisen suuri vaikutus sillä on ollut yksinhuoltajaperheisiin ja perheisiin, joissa on jo ennen koronaa ollut erilaisia selviytymiseen liittyviä ongelmia ja tuen tarpeita.

Ensi- ja turvakotien liitto pitää erittäin tärkeänä, että kuntien valtionosuuksien riittävyydestä ja niiden oikeasta kohdentumisesta huolehditaan, jotta kunnat voivat vastata riittävästi lapsiperheiden kasvaneeseen ja todennäköisesti myös pitkäaikaiseen avun tarpeeseen.

Perheissä olleet aiemmat fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen sekä sosiaaliseen hyvinvointiin liittyvät ongelmat näyttävät koronan aikana entisestään syventyneen ja kasautuneen. Myös kuntoutus- ja hoitojaksot ovat monilla perheillä keskeytyneet ja on jääty myös sitä kautta ilman apua. Myös aikaisemmin hyvin pärjänneille perheille on tullut vaikeuksia selviytyä useiden ongelmien kasauduttua samaan aikaan. On syntynyt mittavaa palveluvelkaa lasten ja perheiden kannalta koronan aikana. Myös Ensi- ja turvakotien liiton valtakunnallisista chateistä ja asiakastietojärjestelmästä kootun tilastotiedon mukaan lasten ja perheiden avuntarve on kasvanut kriisiaikana. Etäratkaisuin ei pystytä riittävästi tekemään palvelutarpeen ja lastensuojelutarpeen arviointia. Kun neuvolapalveluja on kunnissa rajattu, huolena perheillä oli, miten selvitä vauvan kanssa ja mistä saisi apua vauva-arjessa askarruttaviin kysymyksiin. Perheillä ja eri perheenjäsenillä on erilainen kyky käsitellä tilanteen tuottamaa kuormitusta ja puutteellinen resilienssi näkyy uupumisriskinä, masennuksena ja alavireisyytenä sekä riittämättömyyden tunteina. Nämä ilmiöt ja myös erot, väkivalta ja sen uhka näkyvät selvästi Ensi- ja turvakotien liiton neljässä chatissa apua vauvaperheille, apua väkivaltaan, apua eroon ja vauvaperheet ja päihteet. Chattiemme kävijöiden määrä ylitti jo toukokuussa koko vuoden 2019 apua hakeneiden määrän. Myös jäsenyhdistystemme vauvaperheille, väkivaltaan ja erotilanteisiin liittyvissä avopalveluissa koronan aikana näkyy merkittävä apua tarvinneiden määrän kasvu.

Ensi- ja turvakotien liiton näkemyksen mukaan neuvoloiden toiminnan ja kotipalvelutoiminnan on tärkeää normalisoitua kunnissa ja toisaalta tehostua mahdollisimman pian perheiden tueksi. Lastensuojelussa on varauduttava erityisesti sosiaalityöntekijöiden määrän

lisäyksin koronan aikana piiloon jääneeseen lastensuojelutarpeeseen ja pitkäjänteiseen tukeen. Kunnissa on arvioitava päätösten lapsivaikutuksia ja varmistettava vaikeuksissa oleville lapsiperheille kotipalvelun, perhetyön ja lastensuojelun pitkäjänteinen ja kasvokkain tapahtuva tuki kriisitilanteesta huolimatta.

Kuntien mielenterveyspalvelujen ja oppilashuollon saatavuus on turvattava ja niiden resursseja lisättävä, jotta mahdollisimman matalalla kynnyksellä päästään käsittelemään syntyneitä ongelmia, ehkäistään niiden vaikeutuminen ja hoitamattomista ongelmista seuraava inhimillisten kärsimysten ja kustannusten kasvu.

Ensi- ja turvakotien liiton lapsiperheiden koronakyselyn tulokset nostavat esille lapsiperheiden kasvaneen taloudellisen ahdingon. Jo ennen koronaa laskentatavasta riippuen noin 110 000–130 000 lasta elää lapsiperheköyhyydessä. Tulosten pohjalta on ennakoitavissa, että lapsiperheköyhyys on kasvamassa ja sen ehkäisemiseksi tarvitaan nopeasti valtiovallan toimia. Lapsiperheiden taloudellisen ahdingon purkamiseksi tarvitaan valtiovallalta nopeasti lapsiperheille suunnattua taloudellista tukea. Ensi- ja turvakotien liitto on yhteistyössä muiden järjestöjen kanssa poikkeuksellisesti korona-aikana ollut mukana ruoka-avun jakamisessa haavoittavassa tilanteessa oleville lapsiperheille. Kesäkuun loppuun järjestöverkosto oli toimittanut lahjoitusvaroin hankittuja viikon ruoka-aineet ja reseptit sisältäviä ruokalaatikoilta noin 5000 perheelle.

Ensi-ja turvakotien liiton avion mukaan yksi nopeasti toteutettava ratkaisu lapsiperheköyhyyden vähentämiseen ja kasvun ehkäisemiseen on lapsilisän tilapäinen korottaminen ja lapsilisän etuoikeuttaminen tulona siten, ettei sitä oteta huomioon toimeentulotukea myönnettäessä. On välttämätöntä, että kunnissa on riittävästi resursseja käyttää täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea tässä tilanteessa perheiden ahdingon helpottamiseksi.

4. **Järjestöjen toimintaedellytykset turvattava Veikkauksen yksinoikeusjärjestelmällä ja sen vahvistamistoimilla**

Monet sosiaali- ja terveysjärjestöt, Ensi- ja turvakotien liitto mukaan lukien, mukauttivat toimintaansa nopeasti jo keväällä vastatakseen lisääntyneeseen avun tarpeeseen ja tavoittamaan ja auttamaan sellaisia ihmisiä, jotka tippuvat julkisten palvelujen ulkopuolelle tai joille niiden tarjoama apu ei riitä tai sovellu. Kyselyn mukaan perheet tarvitsevat erityisesti erilaisia matalan kynnyksen palveluita. Järjestöjen chatit saavat yhtenä sellaisena kiitosta helposta saavutettavuudestaan ja saadusta avusta. Näitä ja monia muita hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyviä toimintoja sekä erilaista matalan kynnyksen maksutonta apua järjestöt toteuttavat Veikkauksen tuottojen avulla tai niiden ja kuntien toiminta-avustusten yhdistelmillä. Järjestöjen rooli on erittäin keskeinen erilaisissa elämäntilanteissa elävien ihmisten selviytymisen ja ongelmien syntymisen tai ehkäisemisen kannalta. Näin on normaalitilanteissakin, mutta nyt poikkeusaikana järjestöjen suuri merkitys on korostunut entisestään. Ilman järjestöjä resurssia ihmiset, kunnat ja tulevat hyvinvointialueet eivät tule selviytymään.

Veikkauksen tuotot alenivat merkittävästi koronan aikana. Tuottojen alenemalla on valtava vaikutus kaikkien järjestöjen toiminnan avustamisen kannalta. Kesällä näytti jo siltä, että järjestöjen toimintaedellytykset tulevat romahtamaan, jollei Veikkauksen tuottojen alenemaa valtion toimin kompensoida. Valtion talousarvioesitys pitää sisällään Veikkauksen tuottojen aleneman kompensaation järjestöille. Ensi- ja turvakotien liitto kiittää hallitusta tästä ratkaisusta ja pitää sitä järjestöjen toiminnan jatkuvuuden ja ennen kaikkea järjestöjen avun varassa olevien ihmisten selviytymisen kannalta välttämättömänä ratkaisuna.

Myös tulevina vuosina Veikkauksen tuotot tulevat alenemaan välttämättömien pelihaittojen ehkäisemiseen liittyvien toimenpiteiden vuoksi. Julkisessa keskustelussa puhutaan vain Veikkauksen pelien tuottamista pelihaitoista. Kansainvälisten peliyhtiöiden nettipeleihin pelaaminen sekä sen tuottamat pelihaitat ovat kasva-

neet. Veikkauksen yksinoikeuden turvaamisen ja pelihaittojen ehkäisyn kannalta kansainvälisten peliyhtiöiden toimintaa on arpajaislain uudistamisen kakkosvaiheessa rajattava niihin pelaamista ”blokeeraamalla”, rahansiirtoja estämällä, tällä hetkellä eri tv-kanavilla olevaa erittäin mittavaa ja aggressiivista mainontaa rajoittamalla ja muilla käytettävissä olevilla keinoilla.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen rahoittamissa avustuskohteissa on sellaisia, joita vuosien kuluessa on siirretty aikanaan Raha-automaattiyhdistyksen rahoitettavaksi, kun muuta rahoituslähdettä valtiolla ei ole ollut. Avustettavissa toiminnoissa on edelleen kohteita, jotka eivät ole sopusoinnussa sen kanssa, millaiseen toimintaan avustuksia voidaan kohdentaa. Sinänsä tärkeä veteraanien kuntoutus, joka on vuosikymmeniä rahoitettu pelitoiminnan tuotoista, on yksi esimerkki tällaisesta toiminnasta. Kyse on yleensäkin pääosin sellaisista toiminnoista, jotka kuuluisivat luontevasti julkisen vallan vastuulle eivätkä ole järjestöjen terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin tukemiseen liittyvää toimintaa. Näistä on tehty selvitys jo vuonna 2018. Tältä osin tarvitaan ”perkausta” rahoitettavan toiminnan kohteista ja osan osalta uusia ratkaisuja.

Ensi- ja turvakotien liitto kiittää siitä, että valtion talousarviossa on luotu edellytykset järjestöjen toiminnan jatkuvuudelle Veikkauksen tuottojen merkittävästä alenemasta huolimatta.

Kun Veikkauksen tuotot tulevat jatkossakin supistumaan, liitto pitää välttämättömänä sitä, että arpajaislain toinen vaihe etenee nopeasti ja kansainvälisten peliyhtiöiden ongelmallinen ja pelihaittoja tuottava toiminta Suomessa saadaan estettyä.

Lisäksi on käynnistettävä pikaisesti työ siitä, että STEA:n kautta avustettavan toiminnan piiristä sinne eri aikoina päätynyt, mutta sinne kuulumattomien toimintojen rahoitus siirretään niiden ministeriöiden vastuulle, jonne ne kuuluvat. Kun uudelleentarkastelua tehdään, se tulee tehdä niin, ettei vaaranneta minkään ihmisryhmän avun saantia ja kasvateta palveluaukkoja.

Helsingissä 29.10.2020

Riitta Särkelä
pääsihteeri
Ensi- ja turvakotien liitto ry
riitta.sarkela@etkl.fi
puh. 050 63 663